

УДК 338.43

А.В. Череп

О.А. Лисенко

Проблеми розвитку сільськогосподарських підприємств

В роботі проведений аналіз сучасного стану сільського господарства України. Визначені основні проблеми розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств та шляхи їх вирішення.

In work the analysis of the modern state of agriculture of Ukraine is conducted. The basic problems of development of domestic agricultural enterprises and ways of their decision are certain.

В работе проведен анализ современного состояния сельского хозяйства Украины. Определены основные проблемы развития отечественных сельскохозяйственных предприятий и пути их решения.

Ключові слова: *сільське господарство, розвиток, продукція*

Вступ. Підприємства сільського господарювання спеціалізуються на вирощуванні, зберіганні, заготівлі і реалізації сільськогосподарської продукції, тобто розвиваються на основі агропромислової інтеграції і відіграють важливу роль у більшості країн світу. Адже саме підприємства сільськогосподарського комплексу виконують важливу суспільну функцію – забезпечують населення продуктами харчування, більшість з них відносяться до товарів широкого споживання, від забезпечення якими та якості яких залежать фізичне здоров'я населення, що дуже важливо для збереження і покращання його генофонду, забезпечення простого відтворення населення в країнах перехідної економіки. Дуже гостро ця проблема постала і в Україні, де в останні роки поглиблюються процеси депопуляції населення [1, с. 409].

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вагомий внесок у наукові дослідження проблем розвитку сільськогосподарських підприємств присвятили праці такі провідні вчені, як Гетьманський В.О., Зубець М.В.,

Присяжнюк М.В., Саблук П.Т., Червен І.І., Шобанін В.С. та ін. Проте, аналіз останніх публікацій вимагає більш глибокого дослідження проблем розвитку сільськогосподарських підприємств України.

Мета роботи. Проаналізувати сучасний стан сільського господарства України та визначити основні проблеми розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. На розвиток підприємств сільського господарства і ступеню їх ефективності в Україні впливають численні природні та економічні фактори. Особливе значення у реформуванні підприємств сільського господарства, підвищенні їх конкурентоспроможності має зміна відносин власності, формування багатуокладної аграрної економіки, забезпечення раціональних виробничо-територіальних зв'язків між складовими агропромислового комплексу [2, с. 54].

Серед факторів, які впливають на ефективний розвиток підприємств сільського господарства України, пріоритетними є: система господарювання, характер виробничих відносин, рівень соціально-економічного розвитку країни, природні ресурси та структура земельного фонду, технічний рівень і стан основних фондів підприємств сільського господарства, забезпеченість трудовими ресурсами, транспортно-географічні умови. Вирішальне значення мають економічні фактори, від яких залежить раціональне використання природних ресурсів, задоволення споживчого попиту населення, участь у міжнародному поділі праці, збереження навколишнього середовища. Аграрна реформа, передбачає впровадження ринкових відносин, реалізацію земельної та господарської реформи, ефективної цінової і фінансово-кредитної політики в сільськогосподарському комплексі, розвиток сільської місцевості, поліпшення кадрового і наукового забезпечення комплексу [3, с. 443].

Велику роль відіграє природний фактор. Вплив природних умов проявляється зонально та опосередковується рівнем розвитку продуктивних сил та науково-технічним прогресом. Основними агрокліматичними ресурсами є тривалість вегетаційного періоду (тобто, теплової світлозабезпеченості) та

зволоженість території. Територіальні характеристики цих процесів дуже відмінні в трьох природних зонах [4, с. 93].

У 2011 р. порівняно з 2010 р. темпи зростання обсягу сільськогосподарського виробництва по підприємствам сільського господарства склали 23,8% (рис. 1).

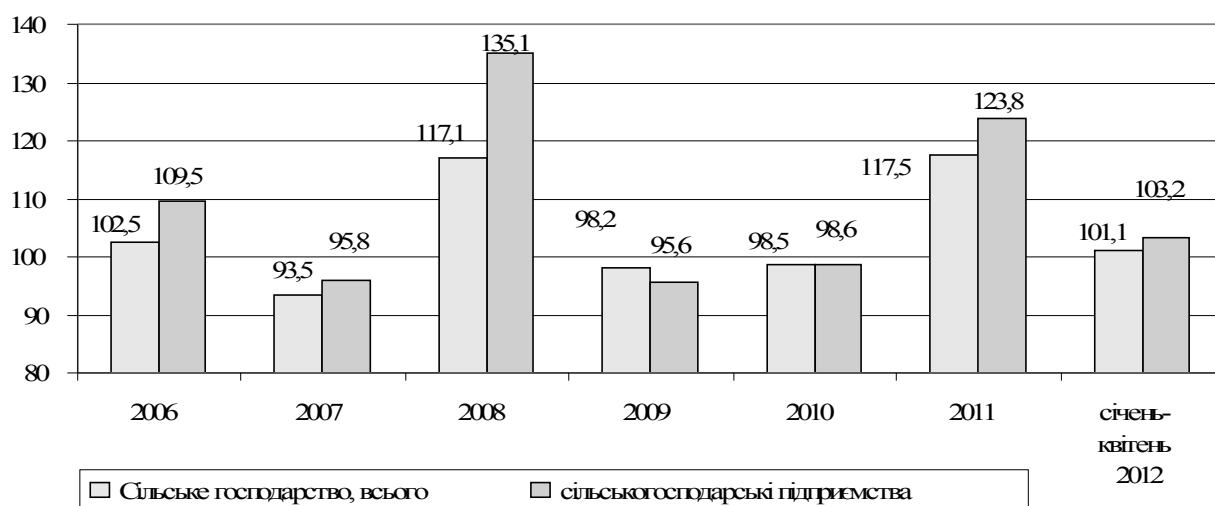

Рис. 1 Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва у 2006-2012 рр. (у % до відповідного періоду попереднього року) [5]

Як видно з рис. 1 у 2010 і 2009 рр. спостерігалось зниження темпів сільськогосподарського виробництва: у 2010 р. падіння по сільськогосподарським підприємствам склало 1,5%, в той час як по сільському господарству в цілому таке зниження склало 1,4%. У 2009 р. темпи падіння біли ще більш значними: по сільськогосподарським підприємствам склало 4,4%, в той час як по сільському господарству в цілому таке зниження склало 1,8%.

Позитивною є тенденція щодо випуску продукції у сільському господарстві сільськогосподарськими підприємствами. Питома вага продукції сільського господарства у 2010 р. порівняно з 2009 р. підприємствами сільського господарства зросла на 0,9% порівняно з 2008 р. на 1%, з 2007 р. – на 8,1%, з 2006 р. – на 10,3% (табл. 1).

Таблиця 1

Випуск продукції у сільському господарстві, у фактичних цінах, млн. грн.

	2000	2005	2007	2008	2009	2010
Випуск – усього	54259	92540	10998 5	15221 0	15420 2	184940
у тому числі нефінансові корпорації та сектор загальнодержавного управління	20735	36273	45550	73770	74969	91470
домашні господарства	33524	56267	64435	78440	79233	93470
	У відсотках до підсумку					
Випуск – усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
нефінансові корпорації та сектор загальнодержавного управління	38,2	39,2	41,4	48,5	48,6	49,5
домашні господарства	61,8	60,8	53,6	51,5	51,4	50,5

Джерело : [6, с. 38]

Значний вплив на обсяги випуску продукції у сільському господарстві здійснює ціновий чинник. Індекс цін на промислову продукцію та тарифи на послуги, що спожиті сільськогосподарськими підприємствами наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Індекси цін на промислову продукцію та тарифів на послуги, спожиті в сільському господарстві, грудень до грудня попереднього року, %

Показники	2005	2007	2008	2009	2010
1	2	3	4	5	6
Сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції	123,0	134,7	120,0	113,6	117,6
у тому числі матеріально-технічні ресурси промислового походження	111,9	137,4	111,3	116,8	115,1
з них: трактори, сільськогосподарські машини	111,2	112,3	127,7	108,5	109,6
автомобілі	90,0	109,5	123,8	114,9	102,6
корми промислового виробництва	98,5	163,7	103,6	109,9	108,3
мінеральні добрива та хімічні засоби захисту рослин	109,0	141,7	144,2	114,5	120,9
Нафтопродукти	119,9	149,0	78,3	147,3	111,7
Електроенергія	116,9	120,0	143,6	100,7	113,1
паливо	126,3	128,4	107,7	110,6	139,2
будівельні матеріали	115,3	131,4	125,4	103,4	106,3
лісо- і пиломатеріали	108,8	108,2	113,9	109,8	104,1
шини та гумотехнічні вироби	112,9	110,2	128,3	108,5	121,6
інші ресурси	91,4	126,5	110,5	107,8	136,0
матеріальні ресурси сільськогосподарського походження	104,0	111,8	104,1	105,7	105,0
тарифи та націнки на послуги	100,0	100,7	107,4	98,9	100,4

оплата праці	144,7	134,8	130,7	111,8	120,2
--------------	-------	-------	-------	-------	-------

Продовж. табл. 2

1	2	3	4	5	6
	До попереднього року				
Сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції	120,9	124,3	143,6	105,9	116,9
у тому числі					
матеріально-технічні ресурси промислового походження	114,5	119,5	144,1	101,0	115,5

Джерело : [6, с. 64]

Як показують дані табл. 2 сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції у 2010 р. порівняно з 2009 р. зріс на 17,6%. Найбільш стрімко зростали ціни на паливо (39,2%), шини та гумотехнічні вироби (21,6%), мінеральні добрива та хімічні засоби захисту (20,9%), матеріально-технічні ресурси промислового походження (15,1%), трактори і сільськогосподарські машини (9,6%), що призвело до зростання цін на сільськогосподарську продукцію (табл. 3).

Таблиця 3

Індекси цін реалізації сільськогосподарської продукції

Роки	Продукція сільського господарства			Продукція рослинництва			Продукція тваринництва		
	до попереднього року, %	до		до попереднього року, %	до		до попереднього року, %	до	
		1995, разів	2000, %		1995, разів	2000, %		1995, разів	2000, %
2006	102,4	4,9	129,5	114,1	4,3	110,2	88,8	7,1	191,7
2007	138,0	6,8	178,7	157,7	6,7	173,8	115,8	8,3	222,0
2008	110,3	7,5	197,1	95,2	6,4	165,5	147,4	12,2	327,2
2009	106,4	8,0	209,7	109,1	7,0	180,6	101,4	12,3	331,8
2010	130,0	10,4	272,6	139,8	9,8	252,8	114,3	14,1	379,2
2011	113,6			115,7			109,2		

Джерело : [6, с. 143]

Дані табл. 3 показують стрімке зростання у 2010 р. цін на всі види продукції сільського господарства, проте у 2011 р. спостерігалось вже деяке уповільнення темпів зростання цін на реалізацію сільськогосподарської продукції.

Щодо співвідношення цін на реалізовану сільськогосподарську продукцію та промислову продукцію, що споживалася в аграрному секторі,

протягом дев'яти місяців 2011р. спостерігалось перевищення (від 1,5 до 6,5 в.п.) індексів цін реалізації продукції сільського господарства над індексами цін спожитої промислової продукції. Починаючи з січня-жовтня і до кінця року, зокрема, через різке зниження цін на основні види продукції рослинництва, склалося перевищення індексів цін на матеріально-технічні ресурси промислового походження над ціновими індексами реалізації продукції сільського господарства. У цілому за рік індекси становили, відповідно 118,6% та 113,6% [7, с. 9].

В ринкових умовах господарювання для підприємств аграрного сектору економіки України одним із головних чинників розвитку виробництва є залучення інвестиційних та інноваційних ресурсів. У 2011р. суб'єктами господарювання за рахунок усіх джерел фінансування у сільське господарство, мисливство, лісове господарство вкладено 18,2 млрд. грн. інвестицій в основний капітал, що на 32,0% більше, ніж у 2010р. Питома вага інвестицій у зазначені види економічної діяльності становить 7,7% від загальнодержавного обсягу інвестицій в основний капітал (у 2010р. – 7,2%). За рахунок коштів державного бюджету освоєно 317 млн. грн., що становить 1,7% інвестицій в основний капітал у цей вид діяльності. Слід зазначити, що вагому частку інвестицій у сільське господарство, мисливство, лісове господарство освоєно у рослинництві (71,0%).

У розвиток підприємств сільського господарства, мисливства, лісового господарства станом на 31 грудня 2011р. вкладено 813,4 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (наростаючим підсумком з початку інвестування), що становить 1,6% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну [7, с. 1].

Висновки. Проведені наукові дослідження показали, що реформування аграрної галузі та персоніфікація землі в нашій країні повинні створити ринкові інфраструктури завдяки виробленню оптимальної цінової, податкової, кредитної й митної політики, виборчого підходу в державній підтримці підприємств сільського господарства, а також за допомогою заходів, що

забезпечують науково-технічне, технологічне та кадрове зміцнення галузі й вирішити складну та важливу задачу забезпечення продовольчої безпеки держави на рівні сучасних потреб розвитку цивілізації. Проте, як свідчить практика недостатнє наукове обґрунтування питань розвитку сільськогосподарських об'єктів і обсягів своєчасних заходів регуляторної політики, недосконалість інструментів аграрної стратегії, невисока кваліфікація управлінського персоналу, недостатнє швидке впровадження ринкових механізмів, державне регулювання економіки АПК у зв'язку зі вступом України до СОТ поки що є малоефективним. На нашу думку, тільки за умов існування прогнозованого механізму державного регулювання АПК, який враховує вимоги світового ринку, в Україні можна створити збалансоване продовольче господарство.

Список використаних джерел

1. Воронкова А.Є. Діагностика стану підприємства: теорія і практика : монографія / А.Є. Воронкова. – Харків : Вид-во «ІНЖЕК», 2008. – 520 с.
2. Кузнєцова Л. Структурні зміни у промисловості України: критерії прогресивності / Л. Кузнєцова // Економіст. – 2005. – №8. – С. 50-55.
3. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.] ; за ред. М.В. Присяжнюка та ін. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
4. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку : монографія / В.Г. Андрійчук. – Ніжин : ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2007. – 216 с.
5. Індеси обсягу сільськогосподарського виробництва у 2012 році [Електронний ресурс] // Сільське господарство. Державна служба статистики України. – Режим доступу : сайт <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Сільське господарство України – 2010 рік : стат. збір. / За ред. Ю.М. Остапчука; Відп. за вип. О.М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 384 с.
7. Сільське господарство України у 2011 році [Електронний ресурс] //

Статистика сільського господарства та навколишнього середовища. – Режим доступу : сайт <http://www.ukrstat.gov.ua>.